

„DONACIJE – IZBOR IZ ZBIRKI MUZEJA SLAVONIJE 1994. – 2019.”

JESENKA RICL □ Muzej Slavonije, Osijek

sl.1. Automobil *Bing* – igračka, Gebrüder Bing Nürnberg, iz 1920-ih, lim, staklo, guma; strojna izrada 17,5 x 41 x 14 cm, MSO-231508, dar Darka Mergenthalera
Otac Pavao sinu je kupovao mnoštvo igračaka, među kojima se posebno ističe automobil *Bing*. Taj automobil na navijanje, s kočnicama, daljinskim upravljanjem i pomičnim otvorima kupljen je u Kapucinskoj ulici u Osijeku 1927. Iako dječja igračka, postao je svojevrsan simbol životnog puta g. Mergenthalera koji je neraskidivo povezan s prometlima.
Fotografirao Marin Franov

Donacije kao temelj osnivanja Muzeja Slavonije

Posljednje dvije godine u Muzeju Slavonije posjetitelji mogu saznati više o predmetima doniranim Muzeju tijekom proteklih 25 godina. Obiteljsko nasljeđe ili predmeti iz privatnih zbirki često pristižu u Muzej na trajno čuvanje, vrednovanje, izučavanje i izlaganje. *Donacije – izbor iz zbirki Muzeja Slavonije 1994. – 2019.* naziv je izložbe koja, osim prezentacije muzejskih predmeta, opisuje i odnos baštinske ustanove, lokalne zajednice i pojedinaca.

U katalogu izložbe, u uvodnim riječima, ravnatelj Denis Detling navodi zanimljivu činjenicu da je upravo darom osječkog veletrgovca gospodina Franje Sedlakovića davne 1877. zaživio Muzej slobodnog i kraljevskog grada Osijeka. Naime, 17. siječnja te godine Sedlaković se tadašnjim poglavarima obratio sljedećim dopisom.

Slavnom Gradskom poglavarstvu!

Ispunjen željom da u svom rodnom gradu vidim ostvarenje, iako u počecima i skromne ustanove, u kojoj će se starine i znamenitosti ove zemlje učiniti pristupačne javnosti na pouku i razgledanje – nudim ovime na poklon kralj. slobodnom gradu Osijeku moju Numizmatičku zbirku sastojecu se od 2200 komada novaca i medalja,

kao i primjerke stručnih numizmatičkih djela, te Zbirku starog oružja pod uvjetom – da se ova cjelokupna zbirka stavi na opći uvid u gradskom muzeju kojeg će se osnovati, te da se i jedan komad ove zbirke ne smije zamijeniti, prodati ili dalje pokloniti... Franjo Sedlaković 17. siječnja 1877.¹

Utemeljujuća zbirka osječkog trgovca umnogome je odredila budućnost Muzeja Slavonije. Muzej je postao riznica koju gotovo stoljeće i pol darivanim predmetima popunjavaju žitelji grada na Dravi, putnici namjernici, ali i brojni drugi. Svjedočimo, dakle, prisnoj vezi baštinske ustanove, kustosa i pojedinaca. Prisjetimo se naših obiteljskih ostavština, fotografija, ručnih radova, slika ili setova za ručanje... Za nekoga su to samo uporabni predmeti, a za drugoga su draga sjećanja i obiteljsko blago. Vrijednost predmeta, među ostalim, mjerimo i njihovom umjetničkom kvalitetom, raritetnošću, autor-skim potpisom, tehnološkim napretkom, a, naposljetku, i najvažnijom vrijednošću – emocijama koje predmet u nama budi. Posljednja vrijednost čini razliku presudnu za odluku o tome kome u nasljeđe ostavljamo obiteljske predmete ili zbirke, pri čemu ipak pojedini predmeti svoje mjesto pronađu u muzejskim zbirkama.

¹ Dopis Franje Sedlakovića Gradskom poglavarstvu Osijek (18. siječnja 1877., spis broj 574), Dokumentarna zbirka, MSO-214787.

Izložba – od odjela do muzejskih predmeta

Sastavni dijelovi nacionalnog muzeja općeg tipa jesu njegovi odjeli i pripadajuće zbirke. Jasno je zašto se Muzej Slavonije smatra najvećim muzejom u Hrvatskoj: više od 300 000 muzejskih predmeta čuva se u preko stotinu muzejskih zbirki. Na izložbi je prikazano samo 515 eksponata pomno odabranih prema izboru kustosa.

Etnografski odjel bogat je predmetima tradicijske kulture, a u ovoj je prigodi predstavljen samo uži izbor od stotinjak predmeta koji, podijeljeni u cjeline, svjedoče o povijesnim trenucima, migracijama i očuvanju identiteta i obiteljskih ostavština. Zanimljive su teme raznovrsni obrtnički život Slavonije i Baranje, kućne radinosti i rukotvorine te bogate narodne nošnje. Novitet su donirani predmeti koji su omogućili osnivanje Zbirke izvaneuropskih tradicijskih predmeta, koja obuhvaća tradicijske ukrasne i uporabne predmete uglavnom iz Afrike.²

Numizmatički odjel Muzeja Slavonije osnovan je 1877. Za izložbu *Donacije* odabrani su predmeti što su ih darovali građani koji su i sami hobisti i kolekcionari. Izložene su poštanske marke, suvremeni papirnati novac, značke i plakete.³

Marina Vinaj u katalogu navodi da su česte i bogate donacije knjižne građe pristizale tijekom desetljeća u sklopu legata obiteljskih ostavština, uz ostalu kulturno-povijesnu građu.

Kustosice Odjela za umjetnost i obrt svjedoče o tome da predmete iz obiteljske ostavštine darovatelji obično doniraju u više navrata, pa čak i kroz nekoliko generacija, te da pojedini predmeti svojim značenjem nadilaze granice Osijeka i da su važni u kontekstu hrvatske kulturne baštine bilo zbog svoje umjetničke vrijednosti, bilo zbog kulturno-povijesnog značenja.

U Povijesni odjel pristizala su iznimno vrijedna umjetnička djela, ali i relativno bezvrijedni predmeti osebnih priča bez kojih se u budućnosti neće moći vjerodostojno dočarati svakodnevni život Osijeka.⁴

Prirodoslovni predmeti pretežito potječu od donacija koje su ujedno bile i pokretač osnivanja Prirodoslovnog odjela. U prirodoslovnim se zbirkama nalaze primjerci minerala, stijena, fosila, prepariranih biljaka i životinja iz svih krajeva hrvatskog ozemlja, ali i iz susjednih zemalja te s drugih kontinenata. Privatne zbirke prirodnina i pojedinačnih predmeta imaju veliku znanstvenu i kulturnu vrijednost, a donatori i dalje aktivno sudjeluju u stvaranju i obogaćivanju fundusa.⁵

Osnovan 1994. godine, Tehnički odjel obilježio je 25 godina postojanja i kontinuiranog prikupljanja tehničke građe, ponajviše donacijama. Izložba *Donacije: izbor iz zbirki Muzeja Slavonije 1994. – 2019.* pokazuje raznolikost i brojnost doniranih predmeta u zbirkama Tehničkog odjela koje su nastajale i razvijale se upravo

sl.2. Natkoljencična kost vunastog mamuta, *Mammuthus primigenius* (Blumenbach, 1799.), Morava, 130 000 – 12 000 godina, 105,4 x 30,2 cm, MSO-158672, dar Matije Balača Bibl. Vidović, Sanja, 2010. S. V. Fotografirao Krešimir Lendić

sl.3. Svečana dvodijelna haljina Michael Rayal & Sohn Mode salon Osijek, 1906., svileni rips, svilena čipka, staklene perlice, titranke; šivanje, prišivanje, apiciranje; dulj. suknje 108 cm; dulj. bluze 63 cm, MSO-207342/1-2, dar Viktorije Fertner
Osobito mjesto u Zbirci odjeće zauzima svečana crna svilena dvodijelna haljina ukrašena titrankama i staklenim perlicama. Za buduću suprugu Katarinu kao vjenčanu haljinu izradio ju je Gjuro Rajal 1906. u modnom salonu Michael Rajal & Sohn Mode salon, koji je vodio s ocem. Za vjenčanu haljinu neobične je tamne boje, ali oblikovanjem prati tadašnji modni trend. Donji dio haljine je suknja A-kroja, otraga blago naglašene povlake i uskog struka, oko kojega je privezana mašna. Gornji dio haljine čini bluzna visokog ovratnika i bogatog ukrasa na prsima i vratu. Tijekom 2016. haljina je restaurirana i jedan je od najreprezentativnijih sačuvanih secesijskih kompleta. Bibl. Secesija slobodnog, 2001.; Osječko, 2016. R. B. / G. B. Fotografirao Marin Franov

2 V. Šabić, *Etnografski odjel, Donacije – izbor iz zbirki Muzeja Slavonije 1994. – 2019.*, str. 6.

3 B. Miličić, *Numizmatički odjel, Donacije – izbor iz zbirki Muzeja Slavonije 1994. – 2019.*, str. 8.

4 A. Grubišić, *Povijesni odjel, Donacije – izbor iz zbirki Muzeja Slavonije 1994. – 2019.*, str. 14.

5 S. Vidović, *Prirodoslovni odjel, Donacije – izbor iz zbirki Muzeja Slavonije 1994. – 2019.*, str. 16.

sl.4. Puhački instrument od vrbove kore turlikača, Vrpolje, 2001., vrba; savijanje, dulj. 27 cm MSO-156882, dar Pave Ančića
Puhački instrument od vrbove kore zvan turlikača darovatelj je sam izradio i kao dio opreme uz narodnu nošnju nosio na Đakovačkim vezovima. To glazbalo, ujedno i igračka, zbog podložnosti materijala propadanju te zbog načina izrade i korištenja nosi i određene nematerijalne informacije, V. Š. / T. Š. Ž.

Fotografirao Marin Franov

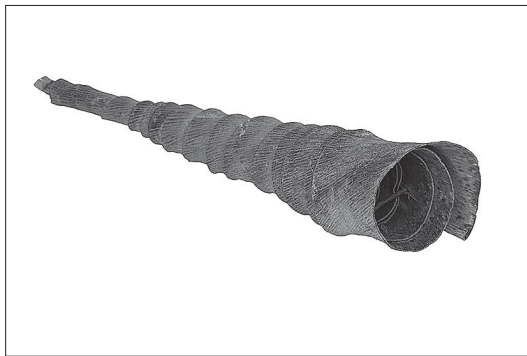
sl.5. Prijenosno računalo Apple Macintosh Power Book 170 Apple Computer Inc. Cupertino, SAD, 1991., plastika, 26 x 28,5 x 23 cm, MSO-228180, dar Ljilje Pavić
Računalna tvrtka Apple pustila je 1991. na tržište tri modela prijenosnih računala *Macintosh* iz prve serije manjih i lakših računala, od kojih posljednji model – 170, ima aktivni matični zaslon veličine 10 inča i vrlo je lijepog dizajna, K. K.

Fotografirao Marin Franov

sl.6. Josip Franjo Mücke (1821. – 1883.), *Portret Elene barunice Rajačić*, 1864., ulje na platnu, 108,5 x 87 cm, MSO-220659, legat Vere Gerard-Šipošić

Gospođa Vera Gerard-Šipošić (1925. – 2015.) darovala je Muzeju Slavonije obiteljske predmete i fotografije, a među njima se osobito ističe umjetnička slika koju je oporukom iz 2012. ostavila u nasljeđe Muzeju. Portret prikazuje Elenu barunicu Rajačić Brinjsku, suprugu Danila baruna Rajačića Brinjskog, i djelo je Josipa Franje Mückea, jednoga od slikara Osječkoga slikarskog kruga. Rođen u Mađarskoj, u Slavoniju je došao 1843., a u Osijeku je boravio od 1861. do 1864., kada i nastaje izloženi portret. Na slici je mlada žena plemenitog izgleda odjevena u crnu raskošnu haljinu i smještena ispred tamne pozadine. Barunica Rajačić je pod tragičnim okolnostima umrla 1863., u dvadesetoj godini života. Slikar je na njezinu licu uspio dočarati osjećaj tuge i melankolije te naslikati jedan od svojih najuspješnijih portreta. Slika je kao legat javno predstavljena tijekom *Noći muzeja* 2015., Bibl. Balen, Branka, 2004.; Schweizer, Otto, 1942., A. Š.

Fotografirao Marin Franov

u vremenskom razdoblju iz naslova izložbe. Nije suviše istaknuti da su u proteklih 25 godina donacijama prikupljene tri četvrtine fundusa Tehničkog odjela.⁶

Izložba je postavljena u prizemlju Muzeja Slavonije, u tzv. zgradi Magistrata. Organizirana je u 14 cjelina, od kojih svaka nosi prigodan naziv: *Vrijeme Domovinskog rata, Obiteljske knjižnice, Obiteljske ostavštine, Darovima do velikih zbirki, Darovatelji osobnih zbirki, Često se sjetite muzeja, Od mamutovih kosti do umjetnosti, Obrtnici i trgovci – radnje i dućani, U toplini doma, Vjera kao životni oslonac, U slobodno vrijeme, Ruho, Moda i Tehnološke inovacije – promjene.*

Katalog izložbe

Izložbu *Donacije – izbor iz zbirki Muzeja Slavonije 1994. – 2019.* prati katalog izložbe. Osim uvodnih riječi ravnatelja, čitateljima se obraćaju i voditelji muzejskih odjela. Među darovanih muzejskim predmetima koji se čuvaju u mnogobrojnim muzejskim zbirkama odabir za izložbu nije bio jednostavan. Svaki predmet nosi svoju priču, a priče su svjedočanstva o društvenim promjenama, sudbinama, obiteljskim odnosima... U katalogu od 244 stranice predstavljeno je 515 izloženih predmeta. Katalog je trajno svjedočanstvo o predanom radu muzejskih djelatnika, njihovoj suradnji sa zajednicom, značenju kulturne baštine i vrijednosti osobnih priča.

Virtualna šetnja izložbom

Osim što je najavio proljeće, travanj 2020. donio je i nove izazove. Početak pandemije Covid-19 utjecao je na uvođenje epidemioloških mjera za suzbijanje njegova širenja, a slijedom toga, nadležne su institucije odlučile privremeno zatvoriti muzeje. Posjetitelji su ostali uskraćeni za muzejske sadržaje, a djelatnici su suočeni s velikim izazovom – *kako izložbe i dalje učiniti dostupnim posjetiteljima?* U suradnji s osječkom IT tvrtkom Culex izrađena je virtualna šetnja kroz Muzej. Prvi se put na internetskoj stranici Muzeja Slavonije u izborniku pod nazivom *Digitalni kutak* našla digitalna inovacija koja je korisnicima omogućila istraživanje i uvid u ono što se nalazi u Muzeju.⁷ Izrazito zadovoljstvo imali smo u *Noći muzeja* 2021., kada smo virtualnu šetnju prikazali na led-ekranima na pročelju muzejske zgrade. Posjetitelji

i slučajni prolaznici mogli su samostalno pregledati izložbu *Donacije*, virtualno, bez obzira na činjenicu što je fizički pristup izložbenom postavu bio onemogućen.

Doktori za baštinu – izložba u službi nastavnog programa

Posljednjih godina suradnjom s nastavnicima osnovnih i srednjih škola razvijamo nove programe. Cilj programa *Doktori za baštinu* jest promocija i vrednovanje baštine o kojoj se Muzej brine i prilagodba stručnih vodstava i edukativnih radionica nastavnim planovima. *Doktori za baštinu* koriste se kao dodatni alat za stjecanje neformalne naobrazbe i za potpunije razumijevanje gradiva, za razvoj osobnih vještina i kompetencija koje će učvrstiti veze između pojedinca i realnog svijeta u kojemu

6 K. Katalinić, Tehnički odjel, *Donacije – izbor iz zbirki Muzeja Slavonije 1994. – 2019.*, str. 18.

živi. Sudjelovanje djece i mladih u muzejskoj edukaciji potaknuto je njihovom znatiželjom i željom da upoznaju, ali i na neformalan način nauče više o vrijednosti kulturne baštine za koju su zaduženi muzeji. Primarna je zadaća muzejskog pedagoga učiniti kulturu dostupnom djeci i mladima. Donacije su izrazito zahvalan izložbeni postav, posebice za učenike razredne nastave u trenutcima kada djeca uče i ponavljaju nastavno gradivo s temom zavičaja, kad se obrađuju posebni povijesni događajima, zanimljive osobe i životne priče, tehnološke promjene i sl.

Priljeno: 7. listopada 2021.

sl.7. Izložba *Donacije* otvorena je u prosincu 2019. u zgradi Magistrata, u kojoj se nalazi Muzej Slavonije. Zgrada je smještena u srcu osječke Tvrđe, na Trgu Sv. Trojstva. Fotografirao Marin Franov

sl.8. Izložba *Donacije* vrlo je opsežan izložbeni postav koji je obuhvatio 515 muzejskih predmeta pristiglih u Muzej u razdoblju 1994. – 2019. Fotografirao Marin Franov

sl.9. Naslovnica kataloga izložbe *Donacije – izbor iz zbirki Muzeja Slavonije 1994. – 2019.*

sl.10. Virtualna šetnja izložbom *Donacije – izbor iz zbirki Muzeja Slavonije 1994. – 2019.*

sl.11. Muzejska pedagoginja Jesenka Rici, voditeljica Odjela za edukaciju i promidžbu Muzeja Slavonije, posljednjih godina vrlo uspješno provodi muzejski program *Doktori za baštinu*, ponajprije namijenjen djeci i mladima
Fotografirao Dražen Lazić

DONATIONS – A SELECTION FROM THE COLLECTIONS OF THE MUSEUM OF SLAVONIA, 1994-2019

The connection between the Museum of Slavonia and its donors has always been strong, while love of the heritage has been the motivation for the numerous donors to give family objects, indeed sometimes entire collections, to the permanent care of museum professionals. The holdings of the museum have gradually enlarged, the collections become fuller, and the objects more diverse. Who are the donors we are speaking of in the museum?

In order to answer this question, curators of the Museum of Slavonia, at the end of 2019, presented to the public a selection from the collections of the Museum of Slavonia. A brochure, a catalogue, a virtual walk, innumerable guided tours, education and play remain lasting witnesses to the value and importance implicit in every individual museum object.